

УДК 339.9:303.4

DOI: 10.32342/2074-5354-2022-2-57-2

Р.М. КЛЮЧНИК,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри глобальної економіки,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0001-6787-275X>

Е.М. ЛИМОНОВА,

кандидат економічних наук, доцент кафедри глобальної економіки,
Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро (Україна)
<https://orcid.org/0000-0002-7378-602X>

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІДНОСТІ У КРАЇНАХ СВІТУ

У статті здійснено спробу узагальнення деяких особливостей дослідження бідності в сучасному світі. Пояснено використання різних індикаторів, які демонструють рівень бідності. Показано, що ВВП на душу населення є одним із найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави. Продемонстровано, що всі найбідніші країни розташовані на Африканському континенті. Майже всі вони були колоніями європейських імперій, а зараз потерпають від політичної нестабільності, громадянських воєн, стихійних лих тощо. Цю проблему розглянуто на прикладах Нігеру та Єгипту.

Інший індикатор, на який слід звернути увагу при дослідженні бідності, – це відсоток людей, які проживають за межею бідності. Складність використання такого індикатора в тому, що національні межі бідності у різних країнах можуть істотно відрізнятися. За цим індикатором у першу десятку входять 8 африканських та 2 латиноамериканські країни (Гватемала та Гаїті).

Розглянуто глобальний індекс голоду (GHI), відповідно до якого до топ-10 голодуючих країн увійшли африканські країни та Сирія. Слід відзначити, що за деякими країнами дуже мало даних про кількість і частку голодуючих. Досліджуючи ситуацію в деяких країнах (КНДР, Туркменістан, Сомалі тощо), слід мати на увазі, що уряди цих країн практично не публікують офіційну статистику, а ті дані, які потрапляють у ЗМІ, не завжди є істинними.

Доведено, що індекс людського розвитку (ІЛР) є інтегрованим показником, за допомогою якого можна вивчати проблему бідності. Продемонстровано, що 10 країн з найнижчим ІЛР розташовані в Африці. На їх місце в рейтингу впливають не тільки матеріальні фактори, а й середня тривалість життя і навчання (Африка досі є континентом з великою кількістю неписьменних).

Індекс сприйняття корупції також є важливим для вивчення бідності, адже саме корупція, гальмуючи реформи та шкодячи прозорим ринковим відносинам, стає одним з факторів бідності. З використанням статистики, наданої організацією «Transparency International», з'ясувано, що найкорумпованіші країни розташовані більш рівномірно по земній кулі, серед них є не тільки африканські (Бурунді, Сомалі), але й азійські (Північна Корея, Ємен, пострадянський Туркменістан), та латиноамериканські (Венесуела).

Узагальнено, що природа бідності в різних країнах різна. У країнах, що розвиваються, важливими є природні умови, особливості організації соціально-економічного життя, політична система та навіть особистість політичного лідера. У розвинених країнах бідність, як правило, є наслідком саме індивідуальних психологічних особливостей, поведінки, конкретних обставин життя індивіда. У цих країнах бідність порівняно легко долається за допомогою як соціальної політики, так і зусиль самої людини.

Ключові слова: бідність, голод, безробіття, корупція, санкції, індекс людського розвитку, порівняльний підхід.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Досліджуючи будь-яке явище, необхідно використовувати низку методів, які дозволять подивитися на досліджуваний феномен з різних боків. Бідність є не абстрактною проблемою, про яку можна говорити в категоріях «добре» чи «погано», а явищем, яке можна виміряти за допомогою низки змінних. Відповідно отримані результати дозволяють класифікувати країни, регіони, міста тощо відповідно до того, наскільки гостро перед ними постала ця проблема.

Оскільки бідність є поняттям багатовимірним, слід уникати зведення її суто до матеріальних показників, хоча вони, безперечно, відіграють вагомий роль у віднесенні тієї чи іншої країни до бідних. Слід включати й нематеріальні фактори, які визначають якість життя громадян. Також увагу слід приділяти характеру бідності: чи має вона яскраво виражений віковий, етнічний, расовий, освітній вимір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми, та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Дослідження бідності зумовлює наявність різних підходів. Зарубіжні та вітчизняні дослідники виробили низку концептуальних позицій щодо вивчення бідності. Так, демографічні аспекти бідності досліджують Ю. Зінькіна [1] та Г. Дементьев [2], ВВП як один з показників, за допомогою яких досліджують бідність, вивчають С. Мороз [3], А. Томашевська та Т. Смиковчук [4]. Н. Утіяма [5], Р. Клосович [6] та інші вчені приділяють увагу конкретним країнам. Крім того, при проведенні дослідження необхідно використовувати рейтинги, які відображають стан та місце країн за тими чи іншими показниками. Окрему увагу слід приділити політичним детермінантам бідності, зокрема політичному режиму.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у виокремленні основних особливостей дослідження бідності в різних країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Починати досліджувати прояви бідності у світі, на нашу думку, варто з матеріальних факторів та їх індикаторів. Незамінним показником багатства або бідності країни є ВВП на душу населення.

ВВП є основою вимірювання структури виробництва, міжнародних порівнянь якості життя, оцінки дефіциту державного бюджету, грошової емісії тощо. Його головною особливістю є охоплення вартості тільки тих товарів і послуг, які вироблені на території конкретної країни [4, с. 90]. Втім, оскільки країни відрізняються за чисельністю населення, то просте порівняння їх ВВП нічого не дасть. Відтак, необхідно використовувати індикатор ВВП на душу населення, який є «одним із найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави» [3, с. 94].

Рейтинг країн за ВВП на душу населення є одним зі способів порівняти багатство та бідність національних економік, а отже, і людей. Так, Світовий банк публікує цей рейтинг щорічно. За даними 2021 р., перша десятка країн виглядала таким чином (табл. 1):

Щороку рейтинг цих країн зазнає певних змін, але загальна тенденція залишається стабільною: серед найбагатших – нафтові монархії, країни-офшори та невеликі країни Європи. Ці країни мають надзвичайно широкі можливості для забезпечення своїх громадян усім необхідним, навіть тих з них, хто через певні обставини не може працювати. Відтак, бідність практично не становить для цих суспільств істотної проблеми, адже держава має ресурси для ефективного перерозподілу благ та підтримки (навіть штучно) необхідного рівня життя.

Проте інші країни не можуть похвалитися такими показниками. Більше того, існує велика кількість країн, де бідність є звичним станом для більшості населення. Найбільш показово тут є нижня частина вказаного рейтингу (табл. 2).

Таблиця 1

Топ-10 країн за ВВП на душу населення

№ з/п	Країна	ВВП на душу населення (Int'l\$)
1	Люксембург	134753,8
2	Сінгапур	116486,5
3	Ірландія	106455,8
4	Катар	93521,4
5	Бермудські Острови	85192,3
6	Норвегія	79201,2
7	Швейцарія	77324,1
8	Макао (адміністративний район КНР)	73802,2
9	Кайманові Острови	72481
10	США	69287,5

Джерело: [7].

Таблиця 2

Топ-10 найбідніших країн

№ з/п	Країна	ВВП на душу населення (Int'l \$)
1	Бурунді	793,2
2	Центральноафриканська Республіка	1020,5
3	Демократична Республіка Конго	1218,8
4	Південний Судан	1234,7
5	Сомалі	1302,5
6	Нігер	1309,8
7	Мозамбік	1342,3
8	Ліберія	1552,8
9	Чад	1590,6
10	Еритрея	1625,5

Джерело: [7]

Очевидно, що всі найбідніші країни розташовані на Африканському континенті. Майже всі вони були колоніями європейських імперій, а зараз потерпають від політичної нестабільності, громадянських воєн, стихійних лих тощо. Серед інших причин надзвичайної бідності країн Африки – корупція, непотизм, злочини режиму проти громадян (у тому числі крадіжки з бюджету), недостатньо розвинена інфраструктура. Ці країни, зокрема, серйозно постраждали від COVID-19. Якщо у 2019 р. в Африці 478 млн людей жили в умовах крайньої бідності, то в 2021 р. вже 490 млн, що на 37 млн людей більше, ніж очікувалося без пандемії [8].

Африканському континенту властиві демографічні характеристики, які вже не є

актуальними для більшості регіонів світу. Так, дуже велика народжуваність зводить нанівець зростання ВВП. Ю. Зін'якіна зазначає, що швидке зростання населення «тягне вниз» розвиток регіону. Ці темпи народжуваності зберігаються через цінності, соціальні норми та моделі поведінки, характерні для цього регіону [1, с. 140].

Серед країн, які страждають від надзвичайної бідності, можна назвати Нігер. Ця країна Африки, що не має виходу до моря, демонструє неабияке зростання населення: з 3,3 млн у 1960 р. населення зросло до 24,2 млн у 2020 р. При цьому розвиток сільського господарства та промисловості відбувається значно повільні-

ше. Населення країни є надзвичайно молодим (середній вік громадянина Нігеру – 14 років), воно страждає від бідності та безробіття. Відповідно, зростає ризик залучення молоді до кримінальних груп: 9% опитаних в одному з регіонів країни були готові вступити в терористичну організацію [9]. Це є причиною дестабілізації в країні та регіоні.

Інший приклад країни, де бідність та демографічний вибух взаємопов'язані, – це Єгипет. У старих районах Каїру на 1 км² міської забудови припадає 150 тис. мешканців (для порівняння, у Мюнхені 4 тис.). У місті гостро стоїть проблема житла, відповідно, перенаселеність нетрів не буде ліквідована протягом найближчих років. Навіть цвинтарі в Єгипті використовуються для проживання людей [2, с. 81].

Інший індикатор, на який слід звернути увагу при дослідженні бідності, – це відсоток людей, які проживають за межею бідності. Складність використання такого індикатора в тому, що національні межі бідності у різних країнах можуть істотно відрізнятися. Світовий банк пропонує використовувати саме національні показники та офіційні дані, які надають самі країни. Отже, топ-10 країн за часткою бідних показано в табл. 3.

Майже всі країни з надвисоким відсотком бідного населення – африканські, але спостерігаємо також дві латиноамериканські. Більшості з них притаманні типові проблеми країн, що розвиваються: нерівність у

розподілі доходів, корупція, безробіття, голод, низький рівень розвитку медицини та освіти. У політичному вимірі до цих країн належать переважно диктатури, де невелика група осіб узурпує владу на підставі або родоплемінних зв'язків, або військової сили.

Однією з глобальних проблем, безпосередньо пов'язаних з бідністю, є голод. Для дослідження його масштабів розроблено численні методики, що дозволяють провести оцінку та моніторинг існуючих тенденцій. Сучасні методичні підходи, за словами А. Мостової, передбачають оцінку продовольчої безпеки на загальнодержавному рівні та на рівні домогосподарств (індивідів) [11, с. 131].

Ми розглянемо глобальний індекс голоду (GHI), який включає три показники:

- 1) відсоток людей, які недоїдають;
- 2) відсоток дітей молодше 5 років, які мають недостатню масу тіла;
- 3) смертність серед дітей молодше 5 років.

У цьому рейтингу відзначено особливість: деякі країни не мають чіткої позиції. Так, країни з 1-го по 18-те місце мають настільки невеликий показник, що їх об'єднують в одну позицію «1–18». Навпаки, ближче до кінця списку розташовані країни, за якими бракує даних. Наприклад, про Бурунді та інші країни інформації настільки мало, що замість місця в рейтингу вони отримують позначку ND (no data). Пропонуємо розглянути топ-10 голодуючих країн (табл. 4).

Таблиця 3

Топ-10 країн з найбільшою часткою бідних

№ з/п	Країна	Частка населення за межею бідності (%)
1	Південний Судан	82,3
2	Екваторіальна Гвінея	76,8
3	Мадагаскар	70,7
4	Еритрея	69,0
5	Бурунді	64,9
6	Демократична Республіка Конго	63,9
7	Центральноафриканська Республіка	62
8	Гватемала	59,3
9	Есватіні	58,9
10	Гаїті	58,5

Джерело: [10].

Табл. 1 вчергове підтверджує широко відомий факт, що найгостріше проблема голоду проявляється саме в Африці.

Продовжуючи розглядати інтегровані показники, не можна оминати увагою індекс людського розвитку (ІЛР), який точніше, ніж ВВП, демонструє проблему бідності саме крізь призму розвитку людського потенціалу. Він враховує:

- 1) очікувану тривалість життя;
- 2) середню тривалість навчання (schooling) та очікувану тривалість навчання;
- 3) валовий національний дохід на душу населення за паритетом купівельної спроможності (в доларах США).

Цей показник дозволяє «відійти» від фіксації уваги безпосередньо на матеріальній складовій життя громадян.

Країни з найбільшим ІЛР, очевидно, є й одними з найкращих для проживання (табл. 5).

Країни, які знаходяться наприкінці цього списку, як правило, є найбіднішими (табл. 6).

Індекс сприйняття корупції також є важливим для вивчення бідності, адже саме корупція, гальмуючи реформи та шкодячи прозорим ринковим відносинам, стає одним з факторів бідності. Цей індекс обчислюється організацією «Transparency International». Країна, яка взагалі не має корупції, має показник 100, а повністю корумпована – 0. Очевидно, що таких країн у природі не існує. Натомість щороку створюється рейтинг країн за індексом сприйняття корупції. Так, у 2021 р. перші місця отримали Данія, Фінляндія та Нова Зеландія; четверті – Норвегія, Сінгапур та Швеція. У табл. 7 розглянемо ті країни, які знаходяться внизу списку.

Таблиця 4

Топ-10 голодуючих країн

№ з/п	Країна	Значення GHI
1	Сомалі	50,8
2	Сирія	35-49,9
3	Південний Судан	35-49,9
4	Коморські Острови	35-49,9
5	Бурунді	35-49,9
6	Центральноафриканська Республіка	43,0
7	Чад	39,6
8	Демократична Республіка Конго	39,0
9	Мадагаскар	36,3
10	Зімбабве	20-34,9

Джерело: [12].

Таблиця 5

Топ-10 країн за ІЛР

№ з/п	Країна	Значення ІЛР
1	Норвегія	0,957
2	Швейцарія	0,955
2	Ірландія	0,955
4	Гонконг	0,949
4	Ісландія	0,949
6	Німеччина	0,947
7	Швеція	0,945
8	Австралія	0,944
9	Нідерланди	0,944
10	Данія	0,940

Джерело: [13].

Таблиця 6

Країни з найнижчим ІЛР

№ з/п	Країна	Значення ІЛР
180	Еритрея	0,459
181	Мозамбік	0,456
182	Сьєрра-Леоне	0,452
182	Буркіна-Фасо	0,452
184	Малі	0,434
185	Бурунді	0,433
185	Південний Судан	0,433
187	Чад	0,398
188	Центральноафриканська Республіка	0,397
189	Нігер	0,394

Джерело: [13].

Таблиця 7

Найбільш корумповані країни

№ з/п	Країна	Значення індексу
169	Бурунді	19
169	Демократична Республіка Конго	19
169	Туркменістан	19
172	Екваторіальна Гвінея	17
172	Лівія	17
174	Афганістан	16
174	КНДР	16
174	Ємен	16
177	Венесуела	14
178	Сомалі	13
178	Сирія	13
180	Південний Судан	11

Джерело: [14].

Очікувано, що найменш розвинені країни (за деяким винятком) є й найбільш корумпованими. У них переважають не раціонально-легальні, а неформальні інститути та процеси як в економіці, так і в політиці. Для них є характерним трайбалізм, домінування кланової та племінної свідомості над громадянською, узурпація політичних та економічних ресурсів нечисленною групою осіб. У переважній більшості це диктатури з повною відсутністю систем стримувань та противаг.

Описана ситуація у найбідніших та найкорумпованіших країнах актуалізує важливу проблему: немає достатньої кількості достовірної інформації. Ситуація у

країнах на зразок КНДР, Сирії, Туркменістані, Еритреї та багатьох інших не може бути проаналізована через гострий брак даних: диктаторські режими цих країн не надають скільки-небудь об'єктивної інформації. Демократичні країни, ймовірно, також приховують деякі дані, але масштаб фальсифікацій там істотно менший.

Слід також зазначити, що бідність у різних країнах має різний характер. Так, у деяких країнах Африки, Азії та Латинської Америки бідність має часто абсолютний характер. Значна частина людей позбавлена елементарних благ: питної води, якісної їжі, житла. Рівень освіти є вкрай низьким. Одним з прикладів є

Центральноафриканська Республіка, де «державні школи існують лише на папері, оскільки вчителі не отримують зарплати місяцями та школи фактично не функціонують» [6, с. 35–36].

Ще слід зазначити, що причини бідності в цих країнах часто випливають з форм організації соціально-економічного життя. Більша частина цих країн є аграрними та лише проходять ті початкові кроки індустріалізації, які в Європі були завершені до кінця XIX ст. Залежність від одного-двох експортованих товарів – це надвеликий ризик, адже неврожай або надлишок цього товару на ринку фактично обвалює й без того слабку економіку країни. Такі «бананові республіки» частіше за інші країни потерпають від хронічної бідності.

Інша детермінанта бідності в цих країнах – політична ситуація. Часто такі держави є *failed states*, тобто такими, що не можуть успішно виконувати функції, притаманні державі, як-от гарантування безпеки, територіальної цілісності, миру, стабільності. Очевидно, що й економічний розвиток не може бути забезпечений за таких умов. Якщо Сомалі з 1991 р. фактично не існує як єдина держава, то й розвиток більш-менш сучасних галузей економіки там неможливий: немає ані політичної волі, ані гарантій безпеки, ані мотивованих інвесторів. У деяких країнах права та свободи людей обмежуються настільки, що це практично унеможливлює економічне зростання, наприклад, Афганістан після приходу до влади талібів [15].

Диктаторські режими в цілому «сприяють» збіднінню населення, оскільки всупереч нормам права, економічним законам та навіть здоровому глузду перерозподіляють блага відповідно до бажань вузького кола правлячої верхівки. Таке спостерігається, зокрема, у КНДР та Туркменістані, але про ситуацію в цих країнах відомо настільки мало, що будь-яка статистика не відбиватиме реального стану справ. Лише новини про відкриття пам'ятника улюбленому собаці глави держави в туркменській столиці [16] поряд зі свідченнями про продаж продуктів

за картками [17] можуть дати часткове уявлення про те, як політична еліта перерозподіляє ресурси. Про бідність у КНДР відомо набагато менше, і немає підстав вірити в те, що там ситуація краща.

Деякі країни через низку обставин перебувають під санкціями, що також сприяє стагнації і, як наслідок, бідності. У сучасному глобалізованому світі жодна країна не може існувати в ізоляції, вона неминуче зіштовхується з міжнародним поділом праці та його наслідками, зокрема необхідністю торгівлі. Санкції обмежують взаємодію з іншими країнами, що спричиняє досить високий відсоток бідного населення. Особливістю санкцій є те, що вони призводять до збідніння тих людей, які не приймають політичні рішення. Санкції проти Росії, КНДР, Куби, Ірану – це реальна можливість «вдарити» по потенціалу цих країн, але найбільше страждають саме бідні громадяни, оскільки перерозподіл ресурсів, як зазначалося вище, не є відкритим. Еліта підсанкційної країни все одно забезпечує собі високі стандарти споживання, чого не можна сказати про решту громадян.

Бідність у країнах Африки, Азії та Латинської Америки часто детермінована й природними факторами. Це повені, посухи, землетруси, цунамі, тайфуни та інші катаклізми, що знищують інфраструктуру, яка в умовах бідності відбудовується досить повільно. Як приклад можна навести руйнівний землетрус на Гаїті 2010 р., коли було майже знищено столицю Порт-о-Пренс [5, с. 16]. Цунамі в Індійському океані 2004 р. також завдало значних збитків саме країнам, що розвиваються. Натомість Японія, США, країни Європи швидко відновлюють втрачене через природні катастрофи, варто згадати руйнівні землетруси в Японії 1923 та 2011 рр.

У розвинених країнах, до яких належать США, Канада, більшість європейських країн, Японія, Австралія тощо, бідність має принципово інший характер. Перш за все слід зазначити, що вона не є масовою. Більша частина населення цих країн вже протягом десятиліть являє со-

бою середній клас. Навіть люди з низькими доходами отримують підтримку від держави, що забезпечує соціальну стабільність та безперервність споживання, адже саме суспільству споживання підпорядковані ті суспільні та економічні зв'язки, які були вибудовані в розвинених країнах ще в другій половині XX ст.

Окрім того, що у бідності живе порівняно невеликий відсоток жителів розвинених країн, цей стан порівняно нескладно подолати. Існують соціальні ліфти – механізми, які забезпечують людині підвищення її статусу порівняно з тим, що був у її батьків. Якщо в країнах, що розвиваються, соціальним ліфтом часто стає армія, що пов'язано з вагомою роллю цього інституту в суспільстві, то в розвинених країнах таким ліфтом найчастіше є освіта, яка є запорукою успішної кар'єри.

На нашу думку, бідність у розвинених країнах слабо корелюється з місцем проживання. Якщо у країнах, що розвиваються, різниця між провінціями або містом та селом є значною, то в розвинених постіндустріальних країнах можна стати заможною людиною або представником середнього класу, проживаючи хоч у столиці, хоч у маленькому селі. Можливість віддаленої праці (онлайн), поширення фрілансу – це ті фактори, які сприяють дисперсії кваліфікованої робочої сили.

Відповідно, більшу роль серед факторів бідності у розвинених країнах відіграють морально-психологічні. Людина часто нездатна до дій, які змінять її соціальний статус. Суспільство загального добробуту може демотивувати частину громадян отримувати освіту, будувати кар'єру та досягати інших цілей. Маргіналізація певних груп населення за даних умов – це природний наслідок «пастки бідності».

Звертає на себе увагу кейс Великої Британії. Бідність як феномен там існує, проте вона притаманна передусім безробітним. Зі статистичних даних можна зробити висновок, що у 2007–2015 рр. серед безробітних було від 55 до 65% бідних, а серед працюючих від 15 до 20%. Тобто

поведінка самої людини на ринку праці та в економічній системі в цілому багато в чому детермінує її належність або неналежність до бідних [18, с. 16]. Палата громад Сполученого Королівства оприлюднила дані за 2020–2021 рр.: 13% громадян живуть в абсолютній бідності, а після сплати комунальних платежів та орендної плати (housing costs) таких аж 17% [19]. Але мігранти залишаються групою, в якій бідних істотно більше, ніж у середньому в країні. Так, у Німеччині в 2015 р. 30,3% мешканців, народжених поза межами ЄС, ризикують опинитися в категорії бідних, і ця тенденція поки зберігається [20].

Агресія Росії проти України, згідно з прогнозами, також вплине передусім на найбідніші верстви населення у світі, зокрема через зростання цін на продовольство та паливо. Експерти зазначають, що бідність, вимірювана як кількість людей, які живуть менш ніж на 3,2 дол. США на день, зростала протягом перших трьох місяців війни швидше, ніж протягом перших 18 місяців пандемії [21].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Бідність є феноменом, який необхідно досліджувати комплексно, системно, але з урахуванням специфіки країни. Оскільки поняття бідності досить широке, то вимірювати його та здійснювати порівняльний аналіз досить непросто. Було обрано декілька показників, комплексне використання яких дозволяє порівняти характер та масштаби бідності у різних країнах світу. ВВП на душу населення, частка бідного населення, частка голодуючого населення, індекс людського розвитку, індекс сприйняття корупції – усі ці індикатори можуть застосовуватися до переважної більшості країн.

Слід мати на увазі, що природа бідності у різних країнах різна. У країнах, що розвиваються, важливими є особливості організації соціально-економічного життя. Залежність від невеликої кількості статей експорту, авторитарна політична система, корупція та надмірне і незаконне збагачення еліти призводять до бідності значної кількості населення. Особистісні

риси політичних лідерів часто є фактором їх надмірного прагнення до багатства, що зумовлює нерівність у доходах. Впливають на бідність у цих країнах і природні фактори.

У розвинених країнах бідність, як правило, є наслідком саме індивідуальних психологічних особливостей, поведінки, конкретних обставин, життєвої

траєкторії індивіда. У цих країнах бідність порівняно легко долається за допомогою як соціальної політики, так і зусиль самої людини. Серед бідних жителів Європи значний відсоток становлять мігранти. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі соціально-економічних та політичних наслідків бідності.

Список використаної літератури

1. Зинькина Ю.В. Мальтузианская ловушка в век глобализации. *Век глобализации*. 2015. № 2. С. 130–142.
2. Diemientiew G. Zagrożenia bezpieczeństwa globalnego wynikające ze zmian demograficznych. *Security, Economy & Law*. 2017. №. 4. S. 67–84.
3. Мороз С.В. Рівень ВВП як критерій національної безпеки України. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6 (62). С. 90–97.
4. Томашевська А.В., Смиковчук Т.В. Рівень ВВП України: аналіз та динаміка розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2018. Вип. 2. Ч. 3. С. 90–94.
5. Uchiyama N. The lack of jobs and poverty in Haiti. *Latin America Ronshu*. 2011. Vol. 45. P. 15–33.
6. Kłosowicz R. Central African Republic: Portrait of a Collapsed State after the Last Rebellion. *Politeja*. 2016. Vol. 3 (42). P. 33–51.
7. GDP per capita, PPP (current international \$). The World Bank. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=true (Accessed 05 September 2022).
8. Economic Development in Africa Report 2021: Reaping the potential benefits of the African Continental Free Trade Area for inclusive growth. UNCTAD. 2021. URL: <https://unctad.org/press-material/facts-and-figures-7> (Accessed 27 June 2022).
9. Demography, Peace and Security in the Sahel. UNFPA. 2020. URL: https://wcaro.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/en_-_monographic_study_on_demography_peace_and_security_in_the_sahel_-_case_of_niger.pdf (Accessed 27 June 2022).
10. Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population). The World Bank. URL: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&most_recent_value_desc=false&start=2020&view=bar (Accessed 27 June 2022).
11. Мостова А.Д. Стратегічне забезпечення продовольчої безпеки України. Харків: Друкарня «Мадрид», 2019. 311 с.
12. Global Hunger Index scores by 2021 GHI rank. Global Hunger Index. 2021. URL: <https://www.globalhungerindex.org/ranking.html> (Accessed 27 June 2022).
13. Human Development Insights. United Nations Development Programme. 2021. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> (Accessed 27 June 2022).
14. Corruption Perception Index. Transparency International. 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021> (Accessed 27 June 2022).
15. Ключник Р.М., Магдіч А.С. Афганістан після встановлення влади та-лібів: економіка та політика. *Неперервна освіта для сталого розвитку: філософсько-теоретичні контексти та педагогічна практика: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. 03–04 грудня 2021 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНО» ДОР». / Наук. ред. О.Є. Висоцька. Дніпро: СПД «Охотнік», 2021. С. 178–180.*

16. Turkmenistan leader unveils giant gold dog statue. BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-54894828> (Accessed 27 June 2022).
17. Turkmenistan: Denial, Inaction Worsen Food Crisis. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/news/2020/09/23/turkmenistan-denial-inaction-worsen-food-crisis> (Accessed 29 June 2022).
18. Living standards, poverty and inequality in the UK: 2017–18 to 2021–22. The Institute for Fiscal Studies. URL: <https://ifs.org.uk/uploads/publications/comms/R136.pdf> (Accessed 29 June 2022).
19. Poverty in the UK: statistics. House of Commons. 2022. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn07096/> (Accessed 08 July 2022).
20. National Poverty Watch Report. Germany. EAPN Germany. 2017. URL: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2017/11/EAPN-Poverty-Watch-Germany-EN-FINAL-2732.pdf> (Accessed 08 July 2022).
21. Casualties from war in Ukraine include millions of the world's poor. The Washington Post. 2022. July, 7. URL: <https://www.washingtonpost.com/business/2022/07/07/ukraine-war-poverty-undp/> (Accessed 08 July 2022).

References

1. Zinkina, Ju.V. (2015). *Maltuzianskaja lovushka v vek globalizacii* [Malthusian trap in the age of globalization]. *Vek globalizacii* [Age of globalization], no. 2, pp. 130-142 (in Russian).
2. Diemientew, G. (2017). Zagrożenia bezpieczeństwa globalnego wynikające ze zmian demograficznych. *Security, Economy & Law*, nr. 4, s. 67-84.
3. Moroz, S.V. (2017). *Riven VVP iak kryterij natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [GDP level as a criterion of estimation of the national security of Ukraine]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi* [Problems of systemic approach in the economy], issue 6 (62), pp. 90-97 (in Ukrainian).
4. Tomashevska, A.V., Smykovchuk, T.V. (2018). *Riven VVP Ukrainy: analiz ta dynamika rozvytku* [The level of GDP of Ukraine: analysis and dynamics of development]. *Naukovyy visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»* [Scientific Bulletin of Uzhhorod University, Series «International Economic Relations and the World Economy»], issue 2, part 3, pp. 90-94. (in Ukrainian).
5. Uchiyama, N. (2011). The lack of jobs and poverty in Haiti. *Latin America Ronshu*, vol. 45, pp. 15-33.
6. Kłosowicz, R. (2016). Central African Republic: Portrait of a Collapsed State after the Last Rebellion. *Politeja*, vol. 3 (42), pp. 33-51.
7. GDP per capita, PPP (current international \$). The World Bank. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=true (Accessed 05 September 2022).
8. Economic Development in Africa Report 2021: Reaping the potential benefits of the African Continental Free Trade Area for inclusive growth. UNCTAD. 2021. URL: <https://unctad.org/press-material/facts-and-figures-7> (Accessed 27 June 2022).
9. Demography, Peace and Security in the Sahel. UNFPA. 2020. URL: https://wcaro.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/en_-_monographic_study_on_demography_peace_and_security_in_the_sahel_-_case_of_niger.pdf (Accessed 27 June 2022).
10. Poverty headcount ratio at national poverty lines (% of population). The World Bank. URL: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.NAHC?end=2020&most_recent_value_desc=false&start=2020&view=bar (Accessed 27 June 2022).
11. Mostova, A.D. (2019). *Stratehichne zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy* [Strategic ensuring of food security of Ukraine]. Kharkiv, Madryd Publ., 311 p. (in Ukrainian).

12. Global Hunger Index scores by 2021 GHI rank. Global Hunger Index. 2021. URL: <https://www.globalhungerindex.org/ranking.html> (Accessed 27 June 2022).
13. Human Development Insights. United Nations Development Programme. 2021. URL: <https://hdr.undp.org/data-center/country-insights#/ranks> (Accessed 27 June 2022).
14. Corruption Perception Index. Transparency International. 2021. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2021> (Accessed 27 June 2022).
15. Kliuchnyk, R.M., Mahdich, A.S. (2021). *Afghanistan pislia vstanovlennia vlady tal-ibiv: ekonomika ta polityka* [Afghanistan after Taliban takeover: economics and politics]. *Neperervna osvita dlia staloho rozvytku: filosofs'ko-teoretychni konteksty ta pedahohichna praktyka* [Continuing education for sustainable development: philosophical and theoretical context and practical pedagogy]: Proc. 4th Int. Conf., Dnipro, pp. 178-180 (in Ukrainian).
16. Turkmenistan leader unveils giant gold dog statue. BBC. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-54894828> (Accessed 27 June 2022).
17. Turkmenistan: Denial, Inaction Worsen Food Crisis. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/news/2020/09/23/turkmenistan-denial-inaction-worsen-food-crisis> (Accessed 29 June 2022).
18. Living standards, poverty and inequality in the UK: 2017–18 to 2021–22. The Institute for Fiscal Studies. URL: <https://ifs.org.uk/uploads/publications/comms/R136.pdf> (Accessed 29 June 2022).
19. Poverty in the UK: statistics. House of Commons. 2022. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/sn07096/> (Accessed 08 July 2022).
20. National Poverty Watch Report. Germany. EAPN Germany. 2017. URL: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2017/11/EAPN-Poverty-Watch-Germany-EN-FI-NAL-2732.pdf> (Accessed 08 July 2022).
21. Casualties from war in Ukraine include millions of the world's poor. The Washington Post. 2022. July, 7. URL: <https://www.washingtonpost.com/business/2022/07/07/ukraine-war-poverty-undp/> (Accessed 08 July 2022).

THE PECULIARITIES OF POVERTY RESEARCH IN THE COUNTRIES OF THE WORLD

Ruslan Kliuchnyk, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine)

E-mail: nobelpolis@duan.edu.ua

Elvina Lymonova, Alfred Nobel University, Dnipro (Ukraine)

E-mail: dh.ier@duan.edu.ua

DOI: 10.32342/2074-5354-2022-2-57-2

Key words: *poverty, hunger, unemployment, corruption, sanctions, Human Development Index, comparative approach.*

The article attempts to generalize some features of the study of poverty in the modern world. The use of various indicators that demonstrate the level of poverty has been shown. It has been explained that GDP per capita is one of the most accurate ways of assessing the economic development of the state. It has been demonstrated that all the poorest countries are located on the African continent. Almost all of them used to be colonies of European empires, and now they face political instability, civil wars, natural disasters, etc. These problems have been considered on the examples of Niger and Egypt.

Another indicator of poverty is the percentage of people living below the poverty line. The difficulty of using this indicator is that national poverty lines in different countries can differ significantly. According to this indicator, 8 African and 2 Latin American countries (Guatemala and Haiti) are in the top ten.

The Global Hunger Index (GHI) has been considered, according to which African countries and Syria are among the top ten starving countries. It should be noted that for some countries there is very

little data on the number and share of the hungry. When studying the situation in some countries (North Korea, Turkmenistan, Somalia, etc.), it should be borne in mind that the governments of these countries do not always publish real official statistics, and those data that get into the mass media are not always true.

It has been proven that the Human Development Index (HDI) is an integrated indicator that can be used to study the problem of poverty. It has been shown that 10 countries with the lowest HDI are located in Africa. Their place in this ranking is influenced not only by material factors, but also by the average life expectancy and education. Africa is still a continent with a large number of illiterate people.

The Corruption Perceptions Index is also important for the study of poverty, because corruption slows down reforms and harms transparent market relations. Therefore, it becomes one of the factors of poverty. Using the statistics provided by Transparency International, we have found out that the most corrupt countries are more evenly distributed around the globe, among them are not only African ones, but also Asian and Latin American states.

It can be summarized that the nature of poverty is different in the developed and developing countries. In the developing countries, natural conditions, peculiarities of the organization of socio-economic life, the political system and even the personality of political leaders are important. In the developed countries, poverty is mostly a consequence of individual psychological characteristics, behaviour, specific life circumstances, etc. In these countries, poverty can be easily overcome.

Одержано 20.09.2022.